

Toeleiding van statushouders naar onderwijs

De taalachterstand van veel nieuwkomers bemoeilijkt de toelating tot het beroeps- en hoger onderwijs in Nederland. Sommige onderwijsinstellingen hebben daarom voorschakeltrajecten ontwikkeld, gericht op een betere aansluiting met het reguliere onderwijs. Vooral jonge statushouders maken gebruik van deze voorschakeltrajecten.

Daarnaast worden er ook voorschakeltrajecten aangeboden door ondernemingen, niet-zijnde de private onderdelen van mbo-instellingen¹. Deze trajecten zijn gericht op deelnemers die nog niet voldoende (taal)niveau hebben om deel te nemen aan regulier onderwijs. Door middel van extra taalondersteuning wordt deelname hieraan toch mogelijk gemaakt. Statushouders, maar ook expats en autochtone Nederlanders maken hier gebruik van.

Het ministerie van SZW heeft Regioplan gevraagd een inventarisatie uit te voeren naar de voorschakelvoorzieningen die momenteel door onderwijsinstellingen en particuliere taalaanbieders zijn ontwikkeld. Het gaat daarbij om trajecten die plaatsvinden vóór deelname aan het onderwijs, en in de praktijk mede afhankelijk blijken van financiering en bereidwilligheid van derden (bijvoorbeeld het UAF of gemeenten). Hiermee vallen bepaalde trajecten buiten de reikwijdte van deze inventarisatie, zoals entreeopleidingen met extra taalaanbod, geïntegreerde of plus-trajecten en trajecten die worden gefinancierd uit Educatiemiddelen.

De resultaten van deze inventarisatie zijn van belang bij de voorbereidingen op de aangekondigde wetwijziging van de verplichte inburgering in Nederland (in 2020). In de wijziging worden drie leerroutes uitgewerkt, één daarvan betreft de onderwijsroute. Deze route is erop gericht meer jonge nieuwkomers (op het juiste niveau) te laten instromen in het onderwijs, zodat zij op termijn meer perspectief op duurzame arbeidsmarktparticipatie hebben. Een voorschakeltraject zou hieraan kunnen bijdragen.

Hiertoe hebben we onderzocht op welke groepen nieuwkomers deze schakeltrajecten zich richten en welke onderdelen en vakken er worden aangeboden. Ook is bestudeerd wat de meerwaarde is van deze trajecten, en wat belangrijke knelpunten en succesfactoren zijn.

We hebben in totaal 45 gesprekken met initiatiefnemers van deze trajecten gevoerd. Het betreft 37 gesprekken met onderwijsinstellingen en 8 gesprekken met ondernemingen.

Onderwijsinstellingen:

- 18 trajecten leiden toe naar een mbo-opleiding;
- 4 trajecten leiden toe naar een mbo- of hbo-opleiding;
- 10 trajecten leiden toe naar een hbo-opleiding;
- 4 trajecten leiden toe naar een hbo- of wo-opleiding;
- 1 traject leidt toe naar een wo-opleiding.

Ondernemingen:

- 3 trajecten leiden toe naar een mbo-opleiding;
- 1 traject is gericht op extra taalondersteuning tijdens een mbo-opleiding;
- 4 trajecten leiden toe naar Staatsexamens (I of II).

De informatie over het bestaan van deze trajecten is voornamelijk verkregen via de MBO Raad en de vluchtelingenorganisatie UAF. Daarnaast is via internet naar deze trajecten gezocht. Ten slotte hebben we gebruikgemaakt van documentatie van de NRTO (Nederlandse Raad voor Training en Opleiding). Wij menen hiermee een (nagenoeg) volledig beeld van de huidige voorschakeltrajecten in Nederland te kunnen presenteren.

In de voorliggende factsheet kunt u de belangrijkste resultaten vinden van onze inventarisatie. Waar mogelijk gaan wij in op de verschillen tussen de verschillende trajecten.

---

¹ In verband met de leesbaarheid, worden deze trajecten in het vervolg aangeduid als 'trajecten aangeboden door ondernemingen'.

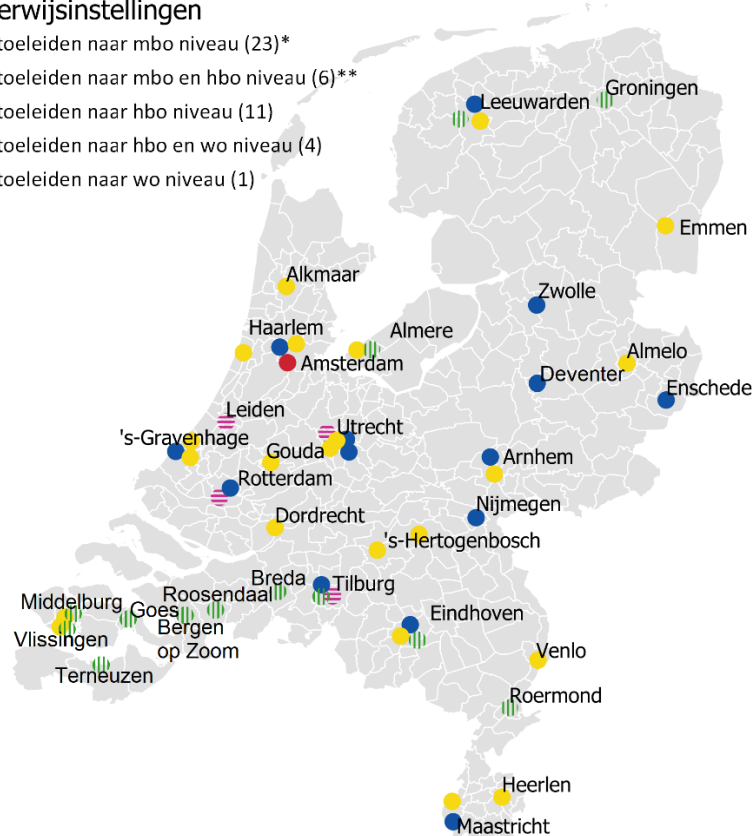
Redelijke spreiding van de trajecten over het land

Hoewel de meerderheid van de trajecten zich in de Randstad bevindt, zien we ook trajecten daarbuiten en is er sprake van een **redelijke spreiding** over alle provincies van Nederland.

In een vorige versie van de factsheet stond ten onrechte dat er geen voorschakeltrajecten plaats vinden in de provincie Zeeland. Dit hebben wij aangepast.

onderwijsinstellingen

- toeleiden naar mbo niveau (23)*
- ▨ toeleiden naar mbo en hbo niveau (6)**
- toeleiden naar hbo niveau (11)
- ▨ toeleiden naar hbo en wo niveau (4)
- toeleiden naar wo niveau (1)

*3 trajecten worden verspreid over het land aangeboden

**1 traject wordt verspreid over het land aangeboden

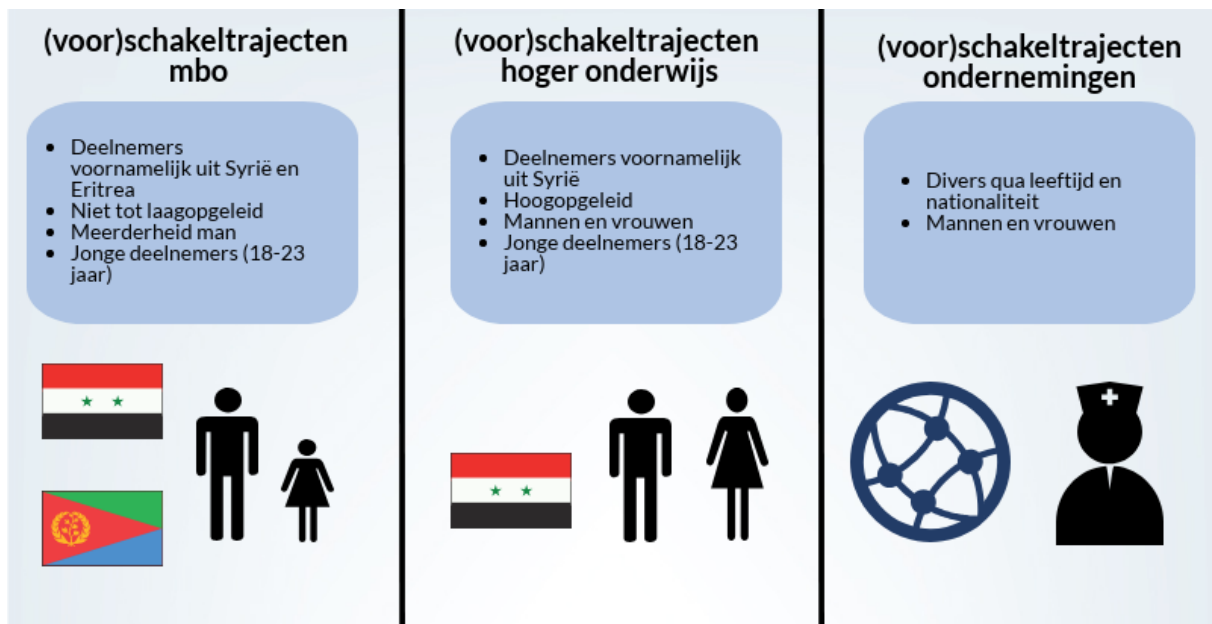
De aantallen deelnemers van trajecten bij onderwijsinstellingen verschillen sterk per traject. Trajecten die toeleiden naar een mbo-opleiding hebben over het algemeen meer deelnemers dan trajecten die toeleiden naar het hoger onderwijs. De meeste instellingen bereiken gemiddeld dertig deelnemers per jaar. Daarnaast is er ook een aantal trajecten met meer dan vijftig deelnemers per jaar:

- ROC Mondriaan Den Haag
- ROC Midden Nederland
- ROC Amsterdam
- Mundium (Roermond)
- Vrije Universiteit Amsterdam
- Windesheim (Zwolle)
- Haagse Hogeschool

Ook bij de trajecten aangeboden door ondernemingen gaat het om wisselende aantallen deelnemers. De meeste trajecten zijn kleinschalig en opereren met kleine groepen van tien tot twintig personen. De volgende partijen bereiken met hun trajecten meer dan vijftig deelnemers per jaar:

- STE Languages (Eindhoven)
- EBC Taleninstituut (verspreid over het land)

Achtergrondkenmerken deelnemers

Deelnemers van trajecten die toeleiden naar *mbo*-niveau zijn voornamelijk afkomstig uit [Eritrea en Syrië](#). De deelnemers zijn over het algemeen [niet tot laag opgeleid](#). De aanzienlijke meerderheid van de deelnemers is [man](#). Vooral jonge deelnemers nemen deel (18-23 jaar).

In de trajecten die toeleiden naar het *hoger onderwijs* is een minder gemengd beeld te zien wat betreft achtergrond, de meeste deelnemers komen uit [Syrië](#). Zij zijn over het algemeen [hoogopgeleid](#) in het land van herkomst. In vergelijking met de trajecten die toeleiden tot mbo hebben trajecten die toeleiden naar het hoger onderwijs de laatste jaren meer [vrouwelijke deelnemers](#).

De trajecten aangeboden door ondernemingen hebben deelnemers uit veel verschillende leeftijdsgroepen en van uiteenlopende nationaliteit. Verder valt het op dat de helft van deze trajecten toeleidt naar [werk en/of onderwijs in de zorg](#) en zijn de meeste van deze trajecten gericht op jonge statushouders.

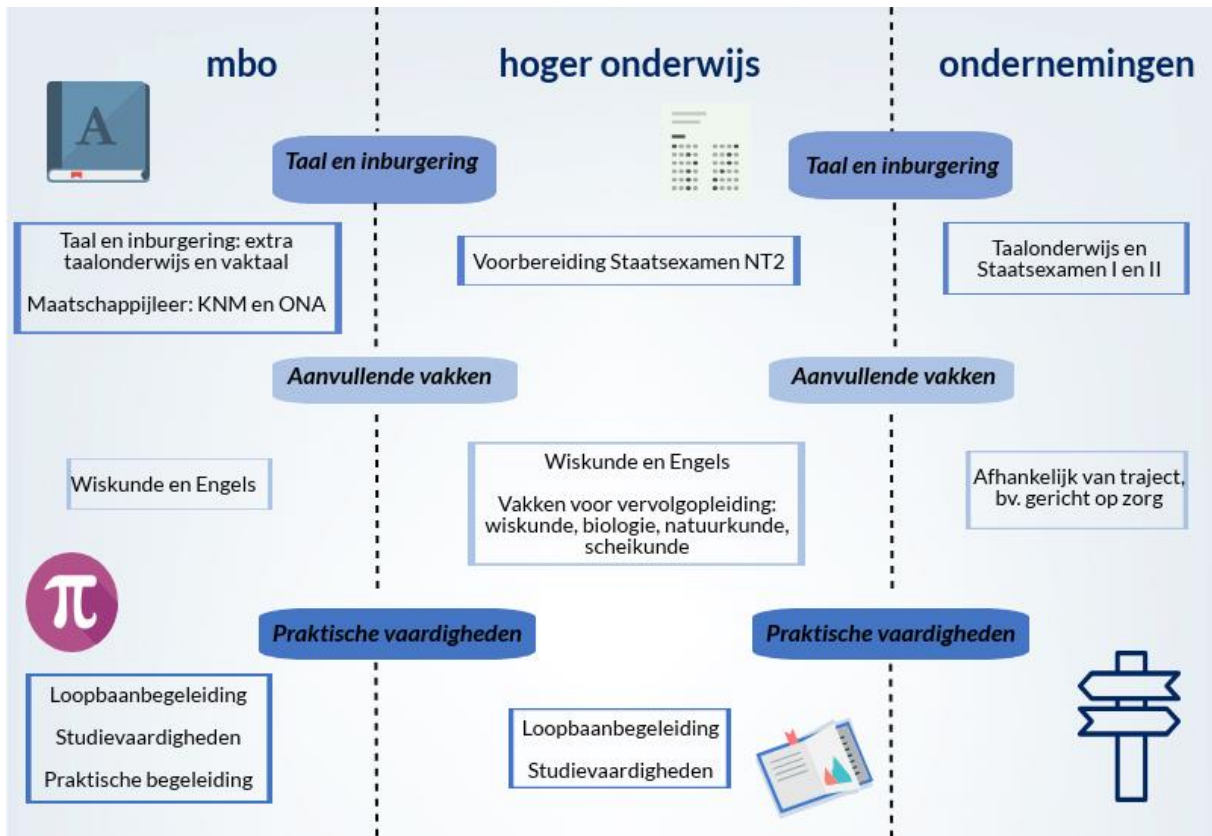
Ingangseisen verschillen sterk tussen de niveaus

mbo		hoger onderwijs		ondernemingen
Paar jaar middelbare school		Minimaal havo-niveau		Ingangsniveau afhankelijk van traject
Enige mate van leerbaarheid		Kansrijk		Intakeprocedure
Nederlands A1/A2		Nederlands B1, Engels A2		Strengere eisen dan onderwijsinstellingen
Voldoende budget DUO taallening		Voldoende budget DUO taallening		DUO taallening, gemeente of uit eigen zak

Naast [duidelijke verschillen](#) tussen de niveaus worden er ook binnen de niveaus verschillende ingangseisen gesteld. Dit is afhankelijk van de [vervolgopleiding](#) waar het traject de deelnemers op voorbereidt. In alle trajecten wordt als voorwaarde gesteld dat deelnemers [voldoende budget](#) beschikbaar hebben in hun DUO-lening. Regelmatig is een [leerbaarheidstoets](#) onderdeel van de intakeprocedure.

De ondernemingen stellen doorgaans [strikttere ingangseisen](#) aan de trajecten dan de reguliere onderwijsinstellingen. Het vereiste opleidingsniveau is [afhankelijk van het niveau](#) van de gewenste vervolgopleiding. Ook voeren de meeste van deze partijen een [intakeprocedure](#) uit waar het taalniveau wordt gemeten, alsmede de motivatie, vooropleiding en leerbaarheid. Deelnemers betalen de trajecten met hun DUO-taallening, subsidie van de gemeente of uit eigen zak.

Naast inhoudelijke vakken ook veel aandacht voor begeleiding en ondersteuning

Alle trajecten van onderwijsinstellingen bieden een **combinatie** aan van inburgering (Nederlandse taal, KNM, ONA), aanvullende vakken (wiskunde en Engels) en praktische begeleiding (loopbaanbegeleiding en studievaardigheden). De invulling van deze onderdelen **verschilt per niveau**.

De trajecten aangeboden door ondernemingen bieden alle een vorm van **taalonderwijs aan**, soms gericht op het afnemen van een Staatsexamen I of II. Sommige trajecten bieden daarnaast aanvullende vakken afhankelijk van het vervolgtraject aan, bijvoorbeeld **richting de zorg**. Vakken gericht op praktische vaardigheden maken geen deel uit van het curriculum.

“Statushouders leren hier niet alleen de taal, maar ook hoe het Nederlandse onderwijssysteem werkt.”

De belangrijkste financieringspartijen op een rij

Omdat voorschakeltrajecten plaatsvinden voorafgaand aan (en niet tijdens) het reguliere onderwijs, kunnen instellingen niet (geheel) putten uit de reguliere onderwijsmiddelen. Voor de **financiering** zijn onderwijsinstellingen en ondernemingen daarmee afhankelijk van **verschillende partijen**. Vaak wordt een traject bekostigd door een **combinatie** van de verschillende financieringsmogelijkheden.

Of een gemeente wil bijdragen aan de bekostiging van een traject, bijvoorbeeld door een deelnemer te sponsoren of door deelnemers hun uitkering te laten behouden, is vaak afhankelijk van de **beleidsstrategie** die de betreffende gemeente heeft. Wanneer een gemeente gericht is op **duurzame inburgering** wordt er vaker geld bijgelegd dan wanneer een gemeente voornamelijk inzet op **snelle inburgering** en het vinden van een betaalde baan.

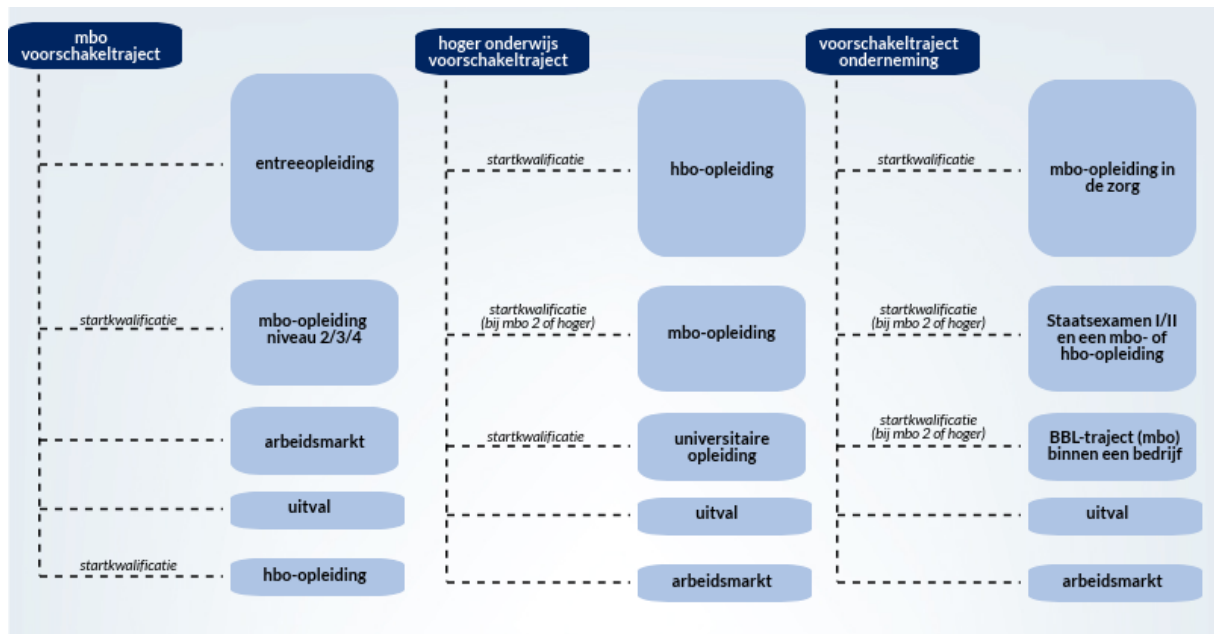

Onder de trajecten² aangeboden door ondernemingen geldt dat een traject gemiddeld tussen de 7.000 en 8.000 euro per deelnemer kost. Vanwege de hoge mate van **maatwerk** kunnen de totale bedragen per traject en per deelnemer verschillen.

² De vraag over de kosten van de trajecten is niet gesteld aan de onderwijsinstellingen, daarom kunnen we daar op basis van deze inventarisatie geen uitspraken over doen.

Uitstroomresultaten, in volgorde van relatief gewicht

De meeste deelnemers van de voorschakeltrajecten stromen door naar **regulier onderwijs**. Bij alle trajecten stroomt een deel van de deelnemers na het traject uit naar de **arbeidsmarkt**, vaak vanuit de noodzaak een gezin te moeten onderhouden. Daarnaast hebben alle trajecten te maken met **uitval** van deelnemers, hoewel dit bij **ondernemingen minder** lijkt voor te komen (mogelijk als gevolg van de uitgebreide intake). Uitval heeft meestal te maken met persoonlijke problemen van de doelgroep of het niet kunnen behalen van het gevraagde niveau.

We zien dat de helft van de trajecten die toeleiden tot mbo de mogelijkheid biedt tot uitstroom naar de entreeopleiding. Veel deelnemers maken van deze mogelijkheid gebruik: een entreeopleiding leidt echter niet tot een startkwalificatie voor vervolgonderwijs. Bij de trajecten die toeleiden naar het hoger onderwijs, zien we dat een redelijk deel van de deelnemers op een lager niveau uitstroomt dan de geplande vervolgopleiding. Bij de trajecten die zich richten op een hbo-opleiding stroomt een redelijk deel door naar een mbo-opleiding. Deelnemers van trajecten die toeleiden naar een universitaire studie, stromen voor een groot deel uit naar een hbo-opleiding.

Na afronding van het traject

Zoals ook eerder beschreven is de overgang naar regulier onderwijs voor nieuwkomers erg groot. Om succesvolle deelname te vergroten en de kans op uitval te verkleinen, bieden de meeste onderwijsinstellingen daarom **extra begeleiding** aan na doorstroom naar een reguliere opleiding. Deze begeleiding bestaat met name uit extra taalonderwijs en praktische ondersteuning (zoals loopbaanbegeleiding en huiswerkbegeleiding). Deze begeleiding is mogelijk wanneer deelnemers een opleiding volgen binnen dezelfde onderwijsinstelling als de instelling waar het schakeltraject werd aangeboden. Bijvoorbeeld wanneer een deelnemer van een voorschakeltraject van ROC Midden Nederland, doorstroomt naar een opleiding binnen deze instelling. In veel gevallen ontvangen de deelnemers daarnaast ook begeleiding van een buddy/maatje vanuit de reguliere opleiding.

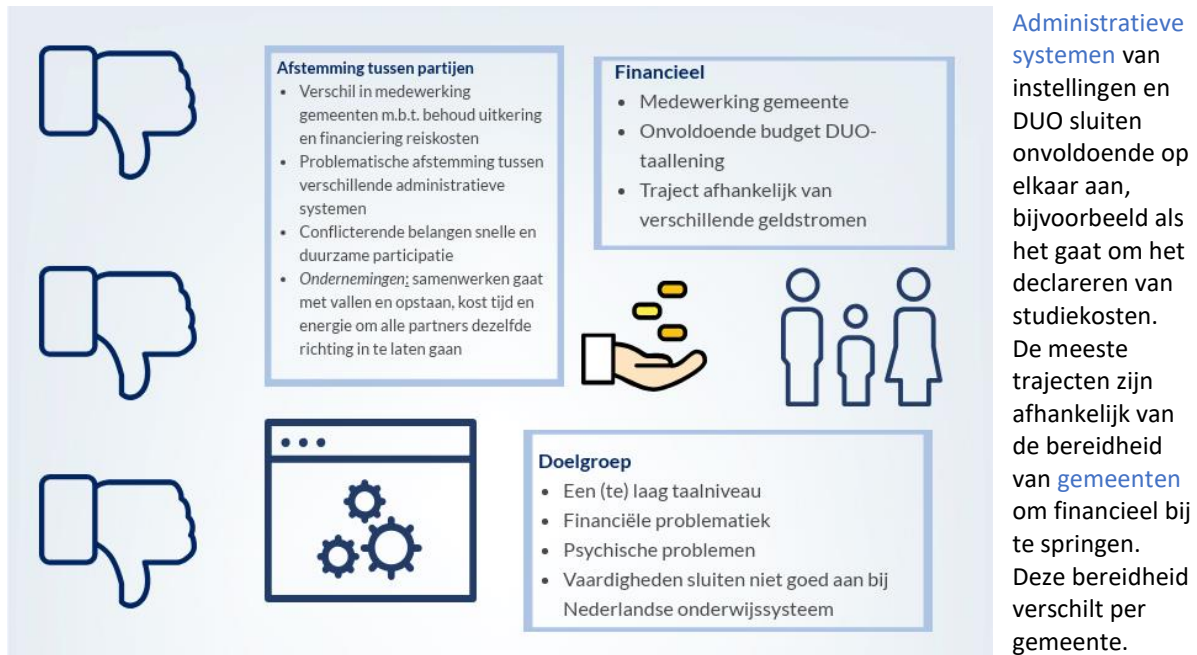
Bij de trajecten die aangeboden worden door ondernemingen zien we een ander beeld: de meerderheid van deze trajecten bieden geen voortgezette begeleiding na het traject. Er is geen sprake van nazorg in begeleiding of taalondersteuning.

Naast de praktische en cognitieve uitdagingen waar deelnemers tijdens hun nieuwe opleiding mee te maken krijgen, zijn er ook gevolgen op financieel gebied. Na doorstroom richting regulier onderwijs, ontvangen veel deelnemers namelijk geen uitkering meer. Zij komen dan in aanmerking voor studiefinanciering. De hoogte van de studiefinanciering is echter lager dan de uitkering die zij ontvingen, waardoor veel doorgestroomde deelnemers er in inkomen op achteruitgaan; er wordt in dit verband veelvuldig gesproken van een **armoedeval**.

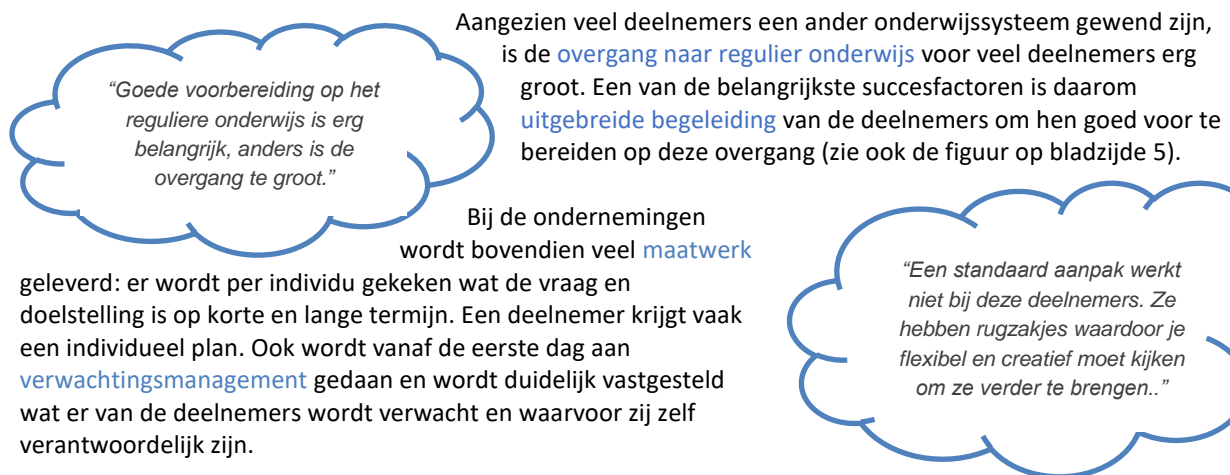

Verschillende knelpunten belemmeren een effectief traject³

Bij de helft van de trajecten aangeboden door ondernemingen wordt er niet samengewerkt met onderwijsinstellingen. Bij de trajecten waarbij dit wel het geval is gaat het **samenwerken met vallen en opstaan**. De ondernemingen werken vaak in een groot netwerk aan actoren (zoals gemeente, onderwijsinstellingen en bedrijven) waarin goede samenwerking en flexibiliteit van cruciaal belang is om alle partners te activeren en op één lijn te krijgen.

Belangrijke succesfactoren die een effectief traject bevorderen

³ In de figuren over de knelpunten, succesfactoren en meerwaarde van de trajecten, zijn de resultaten van de gesprekken met zowel de onderwijsinstellingen als de ondernemingen samengevoegd. Op deze onderwerpen hebben we nauwelijks verschillen tussen de verschillende trajecten gevonden.

	Goede begeleiding statushouders	
	• Buddysystemen met Nederlandse studenten • Begeleiding na doorstroom regulier onderwijs • Bevlogen docenten • <i>Ondernemingen</i>: maatwerk en verwachttingsmanagement	
	Inhoud trajecten	
	• Extra (vak)taallessen • Studievaardigheden • Loopbaanoriëntatie	
	Samenwerking tussen partijen	
	• Gemeenten en onderwijsinstellingen • Onderwijsinstellingen onderling • Het UAF	
	Visie onderwijsinstellingen	
	• Instellingen vervullen een maatschappelijke functie • Trajecten gericht op brede integratie	

Door taal en inburgering te combineren met extra vakken en arbeidsmarktoriëntatie bevorderen instellingen daarnaast het **integratieproces** van de deelnemers. Veel instellingen vervullen daarmee een belangrijke **maatschappelijke functie** door deze doelgroep naar regulier onderwijs te begeleiden. Alleen op deze manier krijgt de doelgroep namelijk een kans om deel te nemen aan regulier onderwijs.

“Deelnemers hebben niet alleen vakken gevolgd, maar ook een verdieping op de studiekeuze, studievaardigheden, de Nederlandse samenleving en het Nederlandse systeem van hoger onderwijs.”

Voorschakeltrajecten belangrijke meerwaarde voor statushouder en samenleving

Goede voorbereiding is erg belangrijk om de overgang naar het **reguliere onderwijs** mogelijk te maken. Door het aanbieden van studievaardigheden zijn de deelnemers beter **voorbereid** op het Nederlandse onderwijssysteem. Daarnaast creëert het onderdeel loopbaanoriëntatie een realistisch beeld van studie- en beroepsmogelijkheden. Al deze onderdelen zijn erop gericht uitval in het reguliere onderwijs te verminderen.

In plaats van volgtijdelijk inburgering en onderwijs volgen, ronden deelnemers tijdens hun voorschakeltraject hun inburgering af en zetten ze **gelijktijdig** hun eerste stappen richting een opleiding. Daarnaast geeft een voorschakeltraject de nieuwkomer de mogelijkheid om direct in te stromen op een passend niveau. Dit alles leidt tot belangrijke **tijds**winst.

Zonder voorschakeltrajecten zouden vele statushouders niet kunnen studeren, of alleen onder hun niveau. De trajecten geven nieuwkomers de **kans** om op hun eigen niveau deel te nemen aan het onderwijs, en zo op een duurzame manier aan hun toekomst te werken en te integreren in de Nederlandse samenleving. De verwachting is dat dit uiteindelijk leidt tot duurzame participatie op de arbeidsmarkt.

